

Bediüzzaman'ın Şark çözümü

1908'de İstanbul'da Sultan II. Abdülhamid'e bizzat takdim etmek istediği, ancak bürokratik engellere takılan, ardından halefi Sultan Reşad'la, refakaten katıldığı Rumeli gezisinde görüşmeye muvaffak olup, Kosova için düşünülen, ancak oranın Balkan Harbinde istilâsıyla akim kalan üniversite projesine ayrılmış tahsisatın bu projeye tahsisini başaran Bediüzzaman'ın, Kasım 1922'de geldiği Ankara'ya gelerek Birinci Meclis'in gündemine getirdiği üniversite projesi, Şark meselesinin de çözümüdür.

Meclis'i ve mebusları ikna neticesinde kabul gören ve 30 Nisan 1923'te Kayseri Mebusu Âlim Efendi ile 166 arkadaşı tarafından imzalanarak Meclis Başkanlığına sunulan layihada (önergede) "Güneydoğu konusu"na esaslı çâreler hülâsa edilir.

Meclis arşivindeki layihada, öncelikle "cehâletle beraber ahlâk ve dinî esasları ifsad eden (bozan) sebeplerin çoğalıp halkı fevzaya (kargaşalığa, anarşiye) sevk ettiği" teşhisi yapılır. "O nâzik mevkide (bölgede) -ve öyle bir kavimde ki her şeyi din nokta-i nazarından muhâkeme eder. Esasat-ı diniyeyi i'lâ ve takviye eden böyle bir müesseseden başka hiçbir tedbir ciddî semere (netice) vermez; verse de muvakkattir (geçicidir)" izâhıyla, cehâlete, ahlakî dejenerasyona, anarşi ve teröre sevk eden etkilere karşı yegâne tedbirin eğitimle dini ve ahlâkı takviye etmek olduğu kaydedilir.

"Böyle bir müessese-i âliye-i ilmiyenin (yüksek ilmî müessesesinin) o havalî halkının tahsil-i ilim ve irfanına tahsisi, Vilayat-ı Şarkiyede devletin asâyîşinde, iktisadiyatında (...) müessir (tesirli) hayır ve şükran tevlid edecek (meydana getirecek) bu emr-i hayrın (hayırlı işin) bir an evvel kuvveden fiile ısdarını (çıkarılmasını) mülk ve milletin selâmet ve saadeti ve gaye-i emeliyle Meclis-i Âlî-i Millîye (Yüksek Millî Meclise) arz ve teklif eyleriz" diye yazılan gerekçedeki öneriler, gerçek çözümün esaslarını ortaya koyar. (Abdülkadir Badıllı. Mufasssal Tarihçe-i Hayat, c. 1, 560-71)

ÇARE, BEDIÜZZAMAN'IN ÇAĞRISINDA...

Çare, Bediüzzaman'ın daha asrın başlarında Şark'taki aşiretlere verdiği "meşrutiyet/demokrasi ve hürriyet dersleri"nde. Şark Üniversitesi için Meclis'e sunulan layihada özetlenen fikirlerde.

"Asya'da bir İslâm Üniversitesi lâzımdır. Tâ ki İslâm kavimlerini, meselâ Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan'daki milletleri menfi ırkçılık ifsad etmesin; hakikî, müsbet ve kudsî ve umumî millet-i hakikiye olan İslâmiyet milliyeti ile 'Bütün mü'minler kardeştir' Kur'ân'ın bir kanun-u esâsisinin tam inkişâfına mazhar olsun..." beyânında.

(Emirdağ Lâhikası, 439)

Ardından, DP iktidarında “Doğu Üniversitesi” önerisini destekleyen “Reis-i Cumhura ve Başvekile” yazdığı mektuplarda. Gazetelere gönderdiği açıklamalarda. İslâm kahramanı merhum Menderes’e yazdığı “ehemmiyetli hakikatleri beyân”da. (Emirdağ Lâhikası, 318-21; Tarihçe-i Hayat, 534-7)

Ve 4 Aralık 1908 tarihli Kürd Teâvün ve Terakkî Gazetesindeki “Ey Kürtler” diye başladığı hitâbındaki, “İttifakta kuvvet, ittihadda hayat, kardeşlikte saadet ve selâmet var. İttihadın ipini, (zincirini) ve muhabbetin şeridini iyi tutun ki, sizi belâdan halas etsin (kurtarsın)” çağrısında...

Demokratikleşme ekseninde ve Meclisin uhdesinde en sâlim, doğru, isâbetli çözüm yolu budur...